

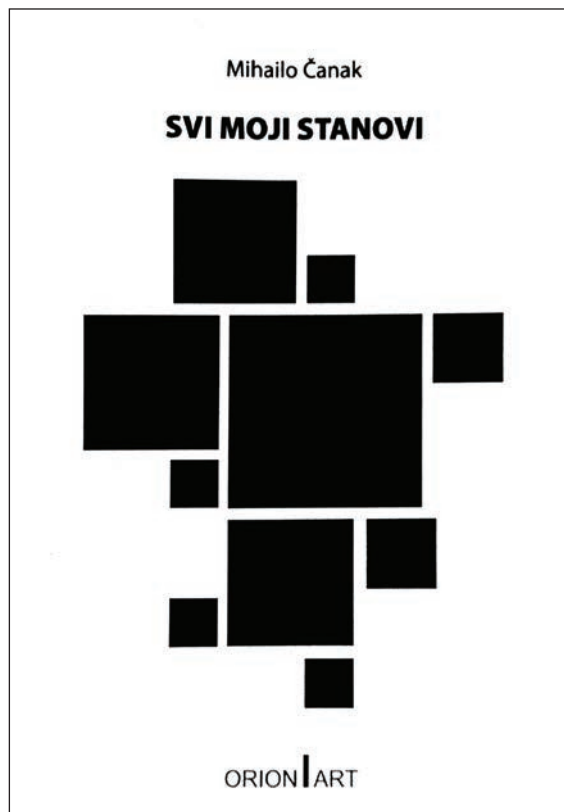
СВИ МОЈИ СТАНОВИ

Аутор: Михаило Чанак

Издавач: Орион арт, Београд

Након вишедеценијског бављења темом становања, пројектовањем и реализацијама стамбених објеката и насеља, научним истраживањима и едукацијом, архитекта др Михаило Чанак је на крају своје веома плодне каријере публиковао монографију *Сви моји станови*, посвећену, како каже, не хвалисавом исказивању својих креативних потенцијала, већ враћању дигнитета функцији, која је у данашње време, по његовом мишљењу, у архитектури неправедно запостављена. У књизи су приказане и коментарисане појединачне стамбене јединице, а не бројни архитектонски објекти које је аутор извео самостално или у тиму. Међутим, акценат није на сувопарном и каталожском анализирању велике количине изведених станова (око 12.000), већ на методолошком појашњењу контекста, процеса истраживања и пројектовања, који су довели до специфичних просторних концепција станова. Чанак наводи да је битан фактор, који је утицао на његово интересовање за хабитологију и коначно примере и методологију приказане у књизи, било упознавање са скандинавском стамбеном архитектуром од шездесетих до осамдесетих година XX века, која је у свету била позната по функционалности и рационалности. Истраживачки рад у оквиру Центра за становање ИМС у Београду, као и учешће у изради београдских норматива за становање, на посредан начин су одредили концепцију и структуру ове књиге.

У поглављу под називом *Елементи концептуалног приступа*, сажето су приказана кључна истраживања која су претходила стварању београдских норматива за становање, а који су били последица бројних теоријских и практичних разматрања обављених тимски, у оквиру Центра за становање ИМС. Образлажући њихов развојни ток, од анализе различитих људских потреба и стамбених функција, преко типова простора у стану и њиховог класифицирања, димензионалних параметара и модуларне координације, антропометријских габарита и габарита намештаја и опреме, неопходних површина просторија у стану и др., Чанак илуструје пројектантску логику примерима реализованих станова, стављајући акценат на едукативни карактер монографије, чиме је издваја у односу

на већину архитектонских монографија у нашој средини. Теме унутрашње организације стана, функционалних блокова у стану и употребне флексибилности изнова су актуелизоване у књизи.

Посебно значајан сегмент књиге представља теоријско разматрање отворености и затворености стана, у коме Чанак критикује актуелни тренд интеграције просторија и формирање једнопростора по сваку цену, али и износи вредне препоруке из сопственог искуства, које се односе на случајеве отворености стамбеног простора, која може бити: тотална, секторска, парцијална, регулисана и потенцијална. Разматрани примери су илустровани, не само основама реализованих станова, већ и духовитим, животним ситуацијама, којима аутор потврђује своје ставове за које се,

како каже, залагао током читаве професионалне каријере, а то је успостављање широких контролисаних веза између појединих функционалних целина, путем којих се може ефикасно регулисати отвореност или затвореност простора. На тему отворености и затворености стамбених јединица се надовезује и питање њихове просторне флексибилности. Полазећи од појмова природне и планиране просторне флексибилности, надовезујући се на разлоге због којих ова идеја није нашла ширу примену у станоградњи, аутор предлаже сопствене дефиниције основних аспеката просторне флексибилности и образлаже појмове попут иницијалне, парцијалне и претежне флексибилности.

Пратећи аспект књиге представља опсежан приказ и каталогизација свих типова станова које је Чанак у свом вишедеценијском пројектантском опусу пројектовао и реализовао. Са једне стране, основе станова говоре о развоју пројектантских идеја, које су од младих архитектонских дана опседале аутора и његове блиске сараднике, док са друге стране, говоре о еволуцији и развоју економских, технолошких, конструктивних и, у крајњем случају, пројектантских могућности активног и успешног ствараоца од шездесетих година XX века до прве деценије XXI века у Југославији и Србији.

У завршном сегменту поглавља *Елементи концептуалног приступа*, Чанак иницира питања утицаја перцепције стамбеног простора на живот станара, која се јављају као последица сложених односа на релацији стан – корисник, јер је пројектовање, које је оптерећено економским ограничењима, по ауторовом мишљењу, компликованије и одговорније у односу на пројектовање ексклузивних простора за познате кориснике. Стога, Чанак истиче да је основна концептуална оријентација у пројектовању, у таквим околностима, морала да буде очување просторне неутралности и избегавање дестимулативних феномена у стамбеним просторима.

Поглавље *Хронолошки развој концептуалног приступа* је прожето са више биографских елемената, из којих је делимично могуће сазнати о развојном путу који је аутор прешао, од младог пројектанта и истраживача запосленог у Институту за испитивање материјала Србије, до признатог пројектанта, истраживача, академика и експерта за становање. Аутор приказује развој концепција станова кроз три стваралачка периода: рани период (од 1957. до 1969. год.), у коме је деловао у оквиру Института ИМС и био део тима „Београдских пет“ (Л. Ленарчић, М. Митић, И. Петровић, И. Симовић и М. Чанак); средњи период (од 1970. до 1993. год.) током кога је активно сарађивао са А. Ђокићем, П. Напијалом, Д. Симићем и сином М. Чанком и

позни период (од 1994. до 2011. год.), у коме је наставио да самостално обавља пројектантску праксу.

У завршном поглављу *Уместо закључка*, Чанак преиспитује сопствени учинак и допринос свог тима, са којим је током каријере сарађивао, и истиче да њихов значај није био у примени „Алтове кухиње“, која датира од пре II светског рата, нити у примени „проширене комуникације“, коју су промовисали професори са београдског факултета (М. Бајлон, Б. Алексић, Б. Миленковић и Д. Настић), већ у основама станова које су биле вешто „упаковане“, што је, како аутор сам каже, било последица његовог бављења хабитолошким истраживањима и стамбеном регулативом. Већину архитектата у Србији ни тада, а ни данас, не занима испитивање границе оптимума и егзистенцијалног минимума у становима, због чега се, између осталог, јављају бројне девијантне ситуације у пракси. Стога би управо кроз овај параметар требало посматрати садржај књиге *Сви моји станови* и судити о успешности и умећу „паковања“, које је било изузетно ретко у југословенској и српској средини. Да су се Чанак и његов тим зауставили само на реализацији великог броја „упакованих“ станова, већ би то био сам по себи велики допринос, међутим, његово/ њихово интересовање за истраживачке аспекте употребе простора у експлоатационој фази је временом довело до веома студиозних стамбених прописа у београдској средини, који се и данас у пракси у значајној мери користе.

Последњи део, насловљен као *Преглед станова*, усмерен је у правцу каталогског приказивања великог броја станова на којима је Чанак радио. Станови су подељени на групе вишепородичног, индивидуалног и прелазног становања, хронолошки су поређани и класификовани према месту изградње и собности.

Вредност ове књиге се не огледа само у опсежном хабитолошком материјалу, који је квалитетно структурисан и детаљно изложен, као ни у његовом едукативном ефекту, који може да постигне код посвећеног читаоца, већ и у чињеници да је аутор у сажетом приказу свог опуса изложио она размишљања која су довела до бројних квалитетних реализација, а које успешни ствараоци ретко кад откривају, јер представљају тајне великих мајстора. Уколико се направи паралела са бројним монографијама сличне, архитектонске тематике, може се слободно рећи да је у том контексту ова књига у целости посебна и да је за сваку препоруку.

мр Ђорђе Алфировић